

EDEBİYAT SOSYOLOJİSİ AÇISINDAN *SODOM* ve *GOMORE* ROMANINA BİR YAKLAŞIM

(Zaman Ve Mekânın Edebi Haritaları İle Nesnel Haritanın Karşılaştırılması Ya Da Osmanlı'nın Son Payitahtı İstanbul'un İşgal Yılları)

M. Abdullah ARSLAN*

I. Zaman ve Mekân Açısından Edebi Haritalar:

Sodom ve Gomore'de İtilaf Devletleri'nin işgali altındaki İstanbul yılları anlatılmaktadır. Söz konusu işgalciler İngiliz, Fransız, Amerikan, Rus, İtalyan ve onların iş birlikçileri Yunanlılar'dır.

Romanda mütareke sonrası, 1920 yılından bahsedilmektedir.¹ Lloyd George siyaseti nedeniyle İzmir, Yunanlılar'ın önüne atılmış; İstanbul, işgal kuvvetlerinin zulmü altında kalmıştır.

Romanın başlarında Ferit Hükümeti'nin tekrar kurulacağından söz edilmektedir. (s.57)

Necdet, 16 Mart İşgalinin üçüncü gecesinde İngiliz zabıtları tarafından bir gece süreyle tutuklanıp serbest bırakılmıştır. (s.95-96)

Romanda, Necdet bir ara Sakarya Savaşı'na katılmayı düşünür. Fakat o karar verene kadar zafer kazanılmıştır. (s.176-177)

Necdet, bir ilkbahar gecesinde İstanbul'un 16 Mart İşgali gününü hatırlar. (s.201)

Afyonkarahisar geri alınmış, Dumlupınar düşman kuvvetlerinden temizlenmiş, ordularımız Uşak'a doğru ilerlemektedir. (s.281) Alaşehir, Turgutlu alınmış ve İzmir kapılarına dayanılmıştır. (s.282) Altı günde Afyon'dan İzmir'e varılıyor. Bu arada artık İstanbul'da Nişantaşı ve Şişli'nin çoğu şuh ve genç kadınları pusmuşlardır. Yani bu eğlence yerlerindeki işgal kuvvetlerinin coşkuluğu kaybolmuştur. İngiltere'de ise Lloyd George kabinesi düşmüştür. (s.297)

Romandaki *dar/kapalı mekânlar* (ev, oda, salon, araba, kumarhane, hamam, bahçe, çamlık) ile *geniş/açık mekânlar* (Taksim Meydanı, Beyoğlu, Nişantaşı, vs.) arasında eğlence yerleri olmaları açısından genel bir paralellik görülmektedir. Bu durum, bu mekânlarda yaşayan/bulunan insanlar için zaman açısından da söz

*Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

¹ Sodom ve Gomore; İletişim yy., 5. bs., İst., 1997, s. 33.

II. Zaman ve Mekân Açısından Nesnel Haritalar:

Zaman açısından şunlar göze çarpmaktadır:

İşgal kuvvetleri İstanbul'a 13 Kasım 1918'de girerek donanmalarını Dolmabahçe önlerine demirlemişlerdir. Bu donanmada 22 İngiliz, 12 Fransız, 17 İtalyan ve 4 Yunan gemisi vardır.²

İtilaf donanması 16 Mart 1920'de İstanbul'u fiilen işgal etmiştir.³

Fransız ordusu başkumandanı General Franchet d'Espérey, azınlıkların taşkın gösterileri arasında, dizginsiz bir at üstünde, *Fatih* edasıyla Beyoğlu'nda gösteriler yapmıştır.⁴

24 Temmuz 1923'te Lozan Barış Antlaşması ile İstanbul resmen işgalden kurtulmuştur. 6 Ekim 1923'te Kuva-yı Milliyeciler İstanbul'u işgal kuvvetlerinden geri almışlardır.⁵

İngiliz başbakanı Lloyd George'un Yunan hayranlığı vardı. Damat Ferit de İngiliz hayranıdır.⁶

10 Ağustos 1920'de Damat Ferit Paşa Hükûmeti Sevr Antlaşmasını imzalamıştır.⁷

Türk ordusu 26 Ağustos 1922'de Yunanlılar'a karşı kesin bir zafer kazanmıştır. Bu zafer haberi İstanbul'da, özellikle öğrenciler nezdinde, işgal kuvvetleri ve zihniyetine karşı tepkide bulunulmasına vesile olmuştur.⁸

İngiltere'de Çanakkale krizinin bir sonucu olarak Lloyd George Kabinesi düşmüştür. Tarih 29 Eylül-9 Ekim 1922'dir.⁹

Mekân açısından bu devirde şuralar görülmektedir:

Beyoğlu: "Kaçak eğlence âlemleri kurulan gizli evler misillû, kelbî iştihaların harman olduğu müptezel, yıkıcı, iki yüzlü Beyoğlu."¹⁰ Ayverdi aynı eserde, "Tâlimhane Meydanı denen Taksim'in o bomboş göbeği" şeklinde Taksim Meydanından bahsetmektedir. Yine Beyoğlu için 1910'lu yıllar kastedilerek "Bankerlerine, levantenlerine, barlarına, meyhanelerine, umumhanelerine, bir kelime

² Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi; İletişim yy. c.4, s.118

³ Age. s.1122

⁴ Age. s.1119

⁵ İşgal Altında İstanbul: Bilge Criss; İletişim yy., İst., 1994, s.14-15

⁶ Age. s.17,20

⁷ Age. s.37

⁸ Age. s.92

⁹ Age. s.216

¹⁰ İstanbul Geceleri: Sâmîha Ayverdi; İst. Fetih Cem. yy., İst., 1977, s.123

Necdet'in evi üç odalı küçük bir evdir. Captain J. Read'ın evi "mükellef ve muhteşem bir konak"tır. (s.148) Bu sahip olunan mekânlar ile kişiler arasında da bir paralellik olduğu söylenebilir. Leylâ'nın da Nişantaşı'nda bir apartmanda oturduğunu daha önce belirtmiştik.

Amerika'dan, Miss Fanny Moore ile Nermin'in gideceği yer olarak bahsediliyor. (s.153)

Atıf Bey ile Azize Hanımın evi de Sodomca ilişkisinin var olduğu mekânlardandır.

Captain J. Read, Leylâ ile at gezintilerini Büyükdere Caddesi ile Silâhtar Ağa sırtlarında yapmaktadır. (s.167)

Beyoğlu'nda büyük bir Rus barının açıldığı gece, Necdet ile Leylâ'nın ilişkilerinin tamamen düşüşe geçtiği mekân ve zamandır. Bunun gibi bir zaman ve mekân da Madam Jimson'un bir çarşamba günü bir süvare düzenlediği Taksim'deki geniş ve ihtişamlı evidir.

Romanda, küçük Galata bankalarından da bahsedilmektedir. (s.194)

Eserde Londra, Viyana gibi bazı Avrupa şehirlerinin, İsviçre göllerinin de adları geçiyor.

Fransız hava zabitleri Ayastefanos hava karargâhında bir tayyare gezisi düzenlemişlerdir. (s.219)

Romanda, Union Française Salonunda Çanakkale'de sakatlanan Fransız askerleri yararına verilen bir konser anılmaktadır. (s.220-221)

Dr. Jean Prade da diğer işgal kuvvetlerinin mensubu gibi Beyoğlu'nda Doğruyol'da ihtişamlı bir apartmanda oturmaktadır. (s.241) Yani ihtişamlı ve sefahet mekânları işgal kuvvetinden kişilerin kullanımı dahilindedir.

Kilyos kıyıları yüzme mekânıdır. (s.261-262)

Anadolu (Ankara), Necdet için sığınılacak bir yerken, arkadaşı Dr. Cemil Kâmi için bizzat kurtuluş hareketine katılan yerdir.

Necdet ile arkadaşı Dr. C. Kâmi, Beşiktaş'tan Arnavutköyü'ne yürürlerken Eskişehir-Afyon düşman hattının yarılmasından söz ederler. (s.273)

Romanda geçen toplam *reel zaman* dört işgal yılıdır. Devamlı etkin mekân İstanbul'dur.

Ayrıca romanda, alıntılarla göndermelerde bulunulan Sodom ve Gomore şehirleri en adi ve bayağı hâllere düşmeleri nedeniyle Hz. Lut ve Hz. İbrahim devrinde helâk olmuştur. Bu açıdan romanda tarihî bir mekân ve zamana telmihte bulunulmuştur.

yönetimlerin daha üst düzeyde olabilmesi için her işgal devleti yüksek rütbeli bir askerini buraya göndermişti. Müttefik orduların doğu cephesi başkomutanı Fransız General Franchet d'Espérey bunlardandır. Bilindiği gibi Çanakkale Savaşlarında Fransız askerleri de katılmışlardır.¹⁶

İşgal kuvvetlerinin Türkler'e ait ne kadar eve el koyduklarını bilmediğimiz hâlde, bir hayli varlıklı evin onlar tarafından işgal edilmiş olduğuna kesin gözüyle bakabiliriz.¹⁷

İtilaf Kuvvetlerinin, özellikle İstanbul'da işgale muhalif kişileri Malta veya daha uzak bir yere sürgün ettikleri olmuştur.¹⁸

Galata, Edmondo de Amicis'ten kırk yıl kadar sonra da İstanbul'un ticaret ve para merkezi olmaya devam etmektedir. Borsa, gümrük, Avusturya Lloyd ve Fransız Mesajeri yazıhaneleri, kiliseler, manastırlar, hastaneler, mağazalar buradadır.¹⁹ Beyazıt'ta bulunan İstanbul ve Galata Bedestenleri İstanbul'daki en önemli satış merkezlerinden ikisidir. Ticaret ve sanayi buralardan kontrol edilirdi. Buralardaki çuha ticareti Yahudilerin elinde idi. III. Murat zamanında çuhacılar kethüdası bile Yahudi'dir.²⁰

III. Zaman ve Mekân Açısından Edebî ve Nesnel Haritaların Karşılaştırılması:

Yakup Kadri bir diplomat titizliğiyle içinde bulunduğu, gözlemlediği İstanbul'un işgal yıllarını, aynı titizlikle millî şuura varacak bir yönlendirmeye söz konusu romanında anlatmıştır.

Zaman ve mekân hususunda nesnel olanla edebî olan tam bir paralellik arz etmektedir.

Romandaki zaman toplam dört yıldır. Bu dört yıl, işgal kuvvetlerinin İstanbul'a ayak basmalarından hemen sonrasının anlatılması ile başlar ve İngiltere'de Lloyd George Hükümetinin düşmesiyle biter. Nesnel olarak bu tarih 13 Kasım 1918-6 Ekim 1922'dir.²¹ Yani tam dört yılı kapsar. Yine işgal donanmaları İngiliz, Fransız ve İtalyan ağırlıklıdır. (Age. s.11)

Romanın İstanbul'da geçtiği yerler azınlıkların çoğunlukta olduğu (Galata, Şişli, ...) yerlerdir. Buralar işgal yıllarında İngiliz ve Fransız kuvvetlerinin denetiminde olan yerlerdir. Fakat, Avrupa yakasında özellikle Fransızların denetiminde olan yerlerde (Beyazıt, Eyüp, Fatih, ...) Türkler ve müslümanlar

¹⁶ İstanbul Geceleri: Sâmîha Ayverdi; İst. Fetih Cem. yy., İst., 1977, s.99

¹⁷ Age. s.117

¹⁸ Romanda Millî Mücadele: Ahmet Kıymaz; Akçağ yay., Ank., 1991, s.127

¹⁹ İstanbul: Edmondo de Amicis; çev.: Prof. Dr. Beynun Akyavaş, TTK. yay., Ank., 1993, s.55

²⁰ Kafes ve Ferace Devrinde İstanbul: Ahmet Refik; Kitabevi yy., İst., 1998, s.90,92

²¹ İşgal Yıllarında İstanbul'un Sosyal Durumu: Mehmet Temel; KB. yy., Ank., 1998, s.3, 278

ile Garp taklitçiliğine yaslanarak, İstanbul'a dudak bükerek tepeden bakıyordu." denilmektedir.¹¹

Boğaziçi: Burada herbiri başlı başına bir mevzu teşkil edebilecek bu tarihe mal olmuş sahilhaneler, köşkler, konaklar ve yalılar bulunur. Hidiv İsmail Paşa Yalısı, Esmâ Sultan Yalısı, Sadrazam Hüsrev Paşa Yalısı, Hacı Süleyman Ağa Yalısı bunlardandır.¹²

Boğaz'ın Rumeli ve Anadolu sahilleri vezirlerin, devlet büyüklerinin yalıları veya köşkerleriyle ve mesire yerleriyle mamurdur. Mesire olarak, Tophane ile Fındıklı arasındaki Ayas Paşa Havuzu mesiresi, Samsunhane mesiresi (Müneccimbaşı Kuyusu mesiresi) bunların başlıcalarıdır. Beşiktaş yalıların en çok bulunduğu yerlerdendir. Bu yalılar çok büyük ve geniştirler. Kaptan Cafer Paşa ile Kasım Paşa'nın yalıları ikişer yüz odalı ve üçer hamamlıdır. Beşiktaş'tan Ortaköy'e kadar Baltacı Mahmut Paşa, Şekerci Yahudi, İsak Yahudi, Mimar Mustafa, Safiye Sultan, Nakkaş Baba vs. yalıları mevcuttur. Anadolu sahilinde ise Anadoluhisarı civarında Kavacık mesiresi, Beykoz (Tokat Bahçesi, Sultaniye Bahçesi), Küçüksu ve Göksu mesireleri vardır. İncirköyü'nde Pirizade Yalısı, Çubuklu'daki Feyzâbâd Kasrı, Rasim Paşa yalısı, Anadoluhisarı yakınındaki Mihrâbâd Köşkü ve Amcazade Hüseyin Paşa Yalısı bütün ihtiyaçlarıyla hâlâ ayakta dururlar.¹³

Büyükdere'nin sulara atlamaya hazırlanmışcasına sahile sıra sıra dizilmiş olan meyhaneleri vardır.(Ayverdi, s.140)

Muhakkak ki mûsikî edebiyatımıza şûh, kıvrak ve âhenkli edâsı ile,

Gidelim Göksu'ya bir âlem-i âb eyleyelim

Ol kadehkâr güzeli yâr olarak peyliyelim...

şarkısını, hercaî olduğu kadar arzulu da olan bir dudak bu eğlence âlemlerinin tadına ve safâsına doyamadan hediye etmiş biridir. (s.146)

Türklerin ve müslümanların İstanbul'da yoğun olarak oturdukları yerler Beyazıt, Aksaray, Unkapanı, Fatih, Şehremini, Eyüp ve Kasımpaşa semtleridir.¹⁴

Pera, İstanbul'un fethinden beri çeşitli azınlıklardan tarafından âdeta parsellenmiştir. Rumlar Tarlabası'nda, Kalyoncu Kulluğu'nda, Kurtuluş ve Fener'de; Museviler Kuledibi, Karaköy ve Balat'ta; Ermeniler az çok her yerde; Avrupa kökenliler ve elit azınlıklar ise Galata ile Taksim arasında, giderek Boğaz kıyılarında veya adalarda hayat sürmektedirler.¹⁵ Pera, Galata ve Şişli gibi kozmopolit semtler İngiliz yönetimi ve denetimindedir. 1919'da denetim ve

¹¹ Age. s.125

¹² Age. s.136-137

¹³ Eski İstanbul Yaşayışı: Musahipzade Celâl; İletişim yy., İst., 1992, s.202,206,208-209

¹⁴ İstanbul Geceleri: Sâmîha Ayverdi; İst. Fetih Cem. yy., İst., 1977, s.40

¹⁵ "Levanten Olmak": Giovanni Scognamillo; Mediterraneans: İstanbul Özel Sayısı, S. 10, s.116-117

Malta ve Seylan tarihte de sürgün yerleridir.

Romanda geçen Ayastefanos Hava Karargâhı bugünkü Yeşilköy'deki Atatürk Havalimanı'nın olduğu yerdir.

Galata bankaları bu yıllarda Yahudi ve Ermeniler'in elindedir. İşgal yıllarında Türk ve müslümanların ellerinden mallarının yok pahasına satın alınmasında rol oynamışlardır.

Y. Kadri, millî bir uyanışa hizmet etmek için, eserinde, olan olumsuzluğa öne çıkararak anlatmış; böylece olması gereken olumluyu sezdirmiştir. Bunun bütün derinliğiyle kavranılması için de nesnel olanı edebî üslûpla işlemiştir.

Yüce Osmanlı Devleti'nin son payitahtı İstanbul bu yıllarda Sodomca ilişkilerin cereyan ettiği bir mekândır.²³ İyi düşünenler (Dr. Cemil Kâmi vb.) zaten Anadolu'ya geçip kurtuluş hareketine katılmışlardır. Aradakiler (Necdet vs.) İstanbul'u Anadolu'dan gelen haberlerin konuşulduğu, değerlendirildiği bir mekân yapmaktadırlar. Halbuki Anadolu Kurtuluş olaylarının vuku bulduğu mekândır. Roman bu açıdan değerlendirildiğinde, "İşgal yıllarında İstanbul adiliğin, bayağılığın mekânı; Anadolu kurtuluşun mekânı konumundadır." denilebilir.

Sonuç olarak romanın nesnel zaman ve mekânla paralellik arz ettiği bir kez daha vurgulanabilir.

²³ İşgal Yıllarında İstanbul'un Sosyal Durumu: Mehmet Temel; KB y., Ank. 1998, s.141-143

çoğunlukta. Zaten Fransızlarla Türkler İngilizler kadar düşmanca bir tavır içinde de değildirlir.²²

Romanda geçen 16 Mart işgali, İstanbul'un İtilâf Devletleri tarafından bil-fiil (de jure) işgal edildiği 16 Mart 1920 tarihidir. Bu tarihten sonra Türk ve Müslümanlara tam bir zulüm yapılmaya başlanmıştır. Roman kahramanı Necdet de bu nedenle tutuklanmıştır.

Romadaki 1920 sonrası, İzmir'in, Lloyd siyaseti nedeniyle, Yunanlılar'ın önüne atılmasından bahsedilmektedir. Bu da Damat Ferit Hükûmetinin imzaladığı 10 Ağustos 1920'deki Sevr Antlaşması'dır. Bu antlaşmayla Ege (İzmir, ...) işgal kuvvetleri tarafından Yunanlılar'a sunulmuştu. Damat Ferit Hükûmeti'nin yeniden kurulması hadisesi de budur.

Necdet'in roman boyunca (dört yıldır) katılmayı düşündüğü fakat karar vermeden kazanılan Sakarya Zaferi'nin tarihi 26 Ağustos 1922'dir. Bu aynı zamanda romadaki zamanın da son yılıdır. Bu sıralarda Beyoğlu'nda bir Rus barı açılır. Bu tarih de Ruslar'ın İstanbul'a takviye olarak geldikleri tarihtir.

Romanda Çanakkale'de sakatlanan Fransız askerleri yararına bir konserden söz edilmektedir. Bu da tarihte işgal yıllarında cereyan etmiş olaylardandır.

Romanın sonlarındaki birbiri ardına kazanılan zaferlerden söz etmeler gerçekte de aynı hızla olmuştur. Bu süre toplam 6 gündür. Zaten bu etkiyle İstanbul'daki Türk ve müslüman halk, özellikle öğrenciler, işgal kuvvetlerine tepkiler göstermişlerdir.

Son olarak, Lloyd George Kabinesinin düşmesi ki, bu da Çanakkale Boğazı'nın yönetimi ve denetimiyle ilgili olarak zaferlerden sonra çıkan kriz nedeniyledir.

Mekân olarak da tıpkı zamanda olduğu gibi edebî harita ile nesnel haritanın örtüşüğünü belirtmek mümkündür.

İşgal altındaki yer İstanbul'dur. İstanbul'da İngiliz, Fransız ve İtalyan kuvvetleri mevcuttur. Bunlar aralarında semtleri paylaşmışlardır. Bu semtler, özellikle İngilizlerin işgalindeki yerler, çoğunlukla yabancı, azınlık halkın olduğu yerlerdir. Bu nedenle de buralar eğlence ve Sodomca yaşanan yerlerken işgalle birlikte daha da ileri gidilen yerler olmuştur. Özellikle romadaki olayların da geçtiği Şişli, Taksim, Beyoğlu semtleri bayağı hayatın hüküm sürdüğü semtlerdir.

Büyükdere Caddesi, Silâhtar Ağa Sırtları, Arnavutköyü Korulukları, Göksu tarafları gezinti yerleridir.

Kilyos taraflarının kumsalı denize girme mekânlarıdır. Yeniköy civarı, Boğaziçi yalı, köşk vs. meskenleridir.

²² İşgal Altında İstanbul: Bilge Criss; İletişim yy., İst., 1994, s.119-210

İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Müdürlüğü, 08 - 12 Kasım 1999 tarihleri arasında, büyük bir organizasyonu daha gerçekleştirdi. "Atatürk'ün Samsun'a çıkışının 80., Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nün Büyük Atatürk tarafından kuruluşunun 75., Osmanlı Devleti'nin kuruluşunun 700. yıl dönümü" münasebetiyle "VII. Milletler Arası Türkoloji Kongresi", Kongre Başkanlığını Prof. Dr. Osman Fikri SERTKAYA'nın, Kongre Genel Sekreterliği'ni Prof. Dr. İlhan ŞAHİN'in, Kongre Genel Sekreter Yardımcılıkları'nı Yard. Doç. Dr. Özcan TABAKLAR ve Yard. Doç. Dr. Yıldız KOCASAVAŞ'ın, Kongre Üyelikleri'ni Prof. Dr. Necat BİRİNCİ, Prof. Dr. Abdülkadir DONUK ile Prof. Dr. Baha TANMAN'ın yaptıkları "kurul" tarafından düzenlendi.

Mekân olarak Askerî Müze Kültür Sitesi Konferans Salonu'nun seçildiği Kongre'nin ilk günü (08 Kasım 1999)nde, 9.00-11.00 saatleri arasında katılımcılar, "kongre kayıt işlemleri"ni yaptırıp, birbirleriyle görüşme, tanışma ve hasret giderme fırsatı buldular. 11.00-13.00 saatleri arasında gerçekleştirilen "Açılış Töreni"nde Kongre Genel Sekreteri Prof. Dr. İlhan ŞAHİN, İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Müdürü, Kongre Başkanı Prof. Dr. Osman Fikri SERTKAYA ve İstanbul Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Kemal ALEMDAROĞLU birer konuşma yaptılar. Daha sonra, bugüne kadar yapmış oldukları çalışmalarla Türkoloji'ye büyük katkıda bulunmuş olan yerli ve yabancı Türkologlar'a "üstün hizmet plâketleri"nin verildiği "plâket töreni"ne geçildi. Törende, başarılı çalışmalarından ötürü Prof. Dr. Ethem Rahimoviç TENİŞEV, Dr. Baymirza HAYIT, Prof. Dr. Klaus M. RÖHRBORN, Prof. Dr. Hasan EREN, Prof. Dr. Kemal KARPAT ve Prof. Dr. Kemal ERASLAN'a "Türkoloji'ye üstün hizmet plâketleri" takdim edildi. Rahatsızlığı sebebiyle törene katılamayan Prof. Dr. Kemal KARPAT'ın plâketini (onun adına) öğrencisi, Kongre Genel Sekreteri Prof. Dr. İlhan ŞAHİN aldı.

Öğleden sonra 15.00-18.00 saatleri arasında yapılan "Genel Oturum"da önce, Prof. Dr. Osman Fikri SERTKAYA'nın panel yöneticisi, Prof. Dr. Ahmet Bican ERCİLASUN, Prof. Dr. Reşat GENÇ ve Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN'in panelist olarak katıldıkları "21. Yüzyıla Girerken Türkoloji'nin Problemleri" konulu panel gerçekleştirildi. Türkoloji'yle ilgili problemlerin dile getirilip tartışıldığı, çözüm yollarının arandığı panelde, ayrıca Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu'nda, Türk Dil Kurumu'nda ve Türk Tarih Kurumu'nda yürütülen projeler hakkında da bilgi verildi. "Genel Oturum"dan sonra da Prof. Dr. Taner TARHAN, "Heredotos'ta Oğuz Kağan Destanı" başlıklı ilgi çekici "Kongre Açılış Bildirisi"ni sundu.

"VII. Milletler Arası Türkoloji Kongresi"ne katılan yüzlerce yerli ve yabancı bilim adamı (Türkolog), bildirimlerini, 09 Kasım-12 1999 tarihleri arasında, Askerî Müze Kültür Sitesi'nin üç ayrı salonu("Konferans Salonu", "Kırmızı Salon" ve "Yeşil Salon")nda sundu. Salonlar'ın "Düzenleme Kurulu" tarafından, en küçük ayrıntının bile düşünülp hazırlanmış olması, salon sorumlularının "görev" bilinciyle hareket etmesi, bildirimlerin huzur içinde sunulmasını sağladı.

VII. MİLLETLER ARASI TÜRKOLJİ KONGRESİ'NİN ARDINDAN**Dr. Cengiz ALYILMAZ***

Mustafa Kemal ATATÜRK, tarihte yaşanan talihsiz hadiselerle birbirinden ayrı düşen, farklı coğrafyalarda yaşamak zorunda kalan Türk Milleti'nin birliğinin, bütünlüğünün, dayanışmasının yeniden sağlanmasında dilin, tarihin ve kültürün birinci derecede rol oynadığının her zaman bilincinde olmuş bir devlet adamıdır. Bu bilinçle hareket eden Büyük Önder, daha Cumhuriyetin ilk yıllarında, Türk dili, Türk tarihi, Türk sanatı, Türk musikisi, kısacası Türk kültür ve medeniyeti... ile ilgili gerekli ilmî araştırma ve incelemeleri yapma ve Türk dünyasının dilde, işte, ülküde birliğini tesis etme gayesiyle faaliyet gösteren akademilerin oluşturulması amacıyla, Türkiyat Enstitüsü'nü, Türk Tarih Kurumu'nu, Türk Dil Kurumu'nu, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ni kurdurur.

Bugün adı geçen kurumlardan Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumu, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu bünyesinde; Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara Üniversitesi bünyesinde; Türkiyat Enstitüsü ise, İstanbul Üniversitesi bünyesinde, Atatürk'ün göstermiş olduğu hedefler doğrultusunda, çalışmalar yaptırmakta, bilim adamları yetiştirmekte, eserler yayımlamakta, kongre, konferans, panel ve sempozyumlar düzenlemektedirler.

12 Kasım 1924 tarihinde ATATÜRK'ün Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu'nun 1 numaralı kararnameyle kurulan ve amblemi bizzat ATATÜRK tarafından "elinde meşale tutan bozkurt" olarak belirlenen Türkiyat Enstitüsü, sırasıyla Ord. Prof. Dr. Mehmed Fuad KÖPRÜLÜ, Ord. Prof. Dr. Reşid Rahmeti ARAT, Prof. Dr. İsmail Hikmet ERTAYLAN, Prof. Dr. Cavit BAYSUN, Prof. Fahir İZ, Prof. Dr. Ahmet CAFEROĞLU, Prof. Dr. Mehmet KAPLAN, Prof. Dr. Sâdettin BULUÇ, Prof. Dr. Mehmet KAPLAN (ikinci kez), Prof. Dr. Ali ALPARSLAN, Prof. Dr. Mertol TULUM, Prof. Dr. Kemal ERASLAN, Prof. Dr. Mertol TULUM (ikinci kez), Prof. Dr. Osman Fikri SERTKAYA başkanlıklarında, yetmiş beş yılı aşan süre içinde, yalnız ülkemizde değil; bütün dünyada Türkoloji'nin en önemli merkezlerinden biri durumuna gelmiştir.

İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Müdürlüğü, 1973'ten 1999 yılına kadar 9'u millî, 6'sı milletler arası seviyede 15 Türkoloji Kongresi düzenlemiştir; bu kongrelerde Türkoloji'yle ilgili binlerce bildiri sunulmuş; sunulan bildirilerin büyük bir kısmı da yayımlanmıştır.

* Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fak. Öğrt. Üyesi.